

Nr 20

Utlåtande i anledning av motioner om åtgärder för undvikande av företagsnedläggningar.

Bankoutskottet behandlar i detta utlåtande i ett sammanhang

dels de likalydande motionerna I: 383 av herrar *Paul Jansson* och *Palm* samt II: 427 av herrar *Hugosson* och *Carlstein*, vari yrkas att riksdagen skall »besluta att överlämna föreliggande motion[er] till den s. k. samarbetsutredningen för beaktande»,

dels de likalydande motionerna I: 824 av herr *Bertil Petersson m. fl.* och II: 962 av herr *Nilsson* i Kalmar *m. fl.*, vari yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om »tillsättandet av en utredning med uppdrag att undersöka och framlägga förslag, som ger staten möjligheter att under en övergångstid överta driften av företag, vilket konkursförklarats och därigenom eller av annan orsak avser att nedlägga driften».

Motionerna

Utgångspunkten för motionerna I: 383 och II: 427 är den pågående strukturomvandlingen inom näringslivet. De företagsnedläggningar och produktionsinskränkningar som förekommer kan dock, säger motionärerna, inte alltid hänföras till strukturomvandlingsprocessen, utan orsaken torde i många fall vara otidsenlig organisation. Undersökningar från de senaste åren uppges ha visat att många små och medelstora företag företett dylika brister. Motionärerna berör därefter ett par företagsnedläggningar i västra Sverige under år 1968, vilka enligt deras mening kunnat undvikas om ägaren gått med på att överlåta företagen till hugade spekulanter. Exemplet säges illustrera att de anställda måste ha rätt att påverka företagets dispositioner i frågor som gäller anställnings- och inkomsttryggheten för de anställda. Motionärerna anser vidare att samhällets arbetsmarknads- och näringspolitiska instrument måste byggas ut så att samhället får möjlighet att ingripa innan beslut fattas om nedläggningar och förflyttningar av företag. De föreslår att företagen enligt lag skall bli skyldiga att föra förhandlingar med arbetsmarknadsmyndigheterna, kommunerna och de anställdas organisationer innan dylika beslut fattas. Någon form av samhällelig förköps- eller expropriationsrätt föreslås skola skapas till förebyggande av att lönsamma företag läggs ned på grund av ägarens vägran att överlåta företaget. Införandet av en industriell vanhävdslag anses böra övervägas lik-

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 8 saml. Nr 20—21*

som också en obligatorisk förvaltningsrevision av samhällsrevisorer samt möjlighet för löntagarnas organisationer och samhällets näringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska organ att få företagens skötsel och organisation kontrollerad av en »näringslivets JO».

I motionerna I: 824 och II: 962 erinras först om de överenskommelser om varsel till arbetsmarknadsverket vid planerade driftsnedläggelser som ingåtts mellan arbetsmarknadsstyrelsen och organisationer på arbetsmarknaden. Vid en konkurssituation blir emellertid, framhåller motionärerna, rådrummet för såväl arbetsmarknadsverket som de anställda mycket kort. Arbetsmarknadsverket förfogar över olika möjligheter att hjälpa de friställda, t. ex. att sätta i gång beredskapsarbeten, vilka dock kan vara kostnadskrävande och medföra anpassningssvårigheter. Som komplement borde finnas en möjlighet för arbetsmarknadsverket att temporärt driva det nedläggningshotade företaget. Motionärerna berör vissa problem som skulle uppkomma i samband med införandet av ett dylikt system och anför till sist att ett ingripande av föreslagen art skulle kunna vara att föredra även om det ställde sig dyrare än sådana åtgärder som nu ifrågakommer.

Tidigare behandling av motioner om åtgärder mot företagsnedläggningar

I sitt utlåtande 1969: 33 behandlade bankoutskottet ett antal motioner om utredning rörande åtgärder för att förebygga företagsnedläggningar och för att trygga de anställdas ekonomiska anspråk i samband med sådana. Bland de uppslag som framfördes i motionerna var att samhället skulle få möjligheter att utfärda nedläggningsförbud och att tvångsinlösa nedläggningshotade företag. Motionerna avslogs av riksdagen på hemställan av utskottet, som bl. a. anförde att samhällets insatser i berörda sammanhang främst borde göras inom arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiken.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Överenskommelser om åtgärder vid driftsnedläggelser m. m.

I bankoutskottets utlåtande 1969: 33 lämnades en redogörelse för de överenskommelser som träffats mellan arbetsmarknadsstyrelsen och olika organisationer om varsel till arbetsmarknadsverket vid uppsägning av minst fem anställda. Beträffande överenskommelsernas innebörd och räckvidd hänvisas till det nämnda utlåtandet. Varselöverenskommelser av detta slag har sedermera träffats med ytterligare organisationer och företag och finns sålunda nu även inom jordbruket, skogsbruket, tobaksbranschen och pälsvarubranschen samt för skorstensfejare och för tryckeri- och transportpersonal inom pressen.

Statistiska uppgifter

Följande tabell visar antalet varsel under år 1969 enligt de i föregående avsnitt nämnda överenskommelserna. De berörda företagen har fördelats

på storleksgrupper och inom dessa med hänsyn till motiven för den varslade nedläggelsen, nämligen koncentration eller omlokalisering (kolumn A), konkurs eller likvidation (kolumn B) och övriga orsaker (kolumn C).

Nedläggningar under 1969

Varseltid	Antal anställda					Samtliga företag												
	5—10			11—50			51—100			101—200			201—					
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C			
1 mån.	1	5	4	3	13	16	—	1	1	—	—	—	—	—	—	4	19	21
1—2 »	1	—	11	3	3	18	—	1	1	—	1	1	—	—	—	4	5	31
2—3 »	3	—	7	9	—	17	—	—	4	—	—	—	—	—	—	12	—	28
3—4 »	—	—	—	2	—	7	1	—	1	—	—	—	—	—	—	4	—	8
4—6 »	1	—	—	12	—	7	3	—	—	1	—	3	—	—	1	17	—	11
6— »	1	—	—	4	—	2	4	—	2	3	—	3	1	—	—	13	—	7
Summa	7	5	22	33	16	67	8	2	9	5	1	7	1	—	1	54	24	106
	34			116			19			13			2			184		

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen

Vissa rättsregler

Om förvaltning av egendom som avträtts till konkurs gäller enligt konkurslagen bl. a. följande.

Gäldenärs avträdde bo skall omhänderhas av en eller under vissa betingelser flera förvaltare (41 §). Då konkurs har uppstått skall konkursdomaren utan dröjsmål utse förvaltare att omhänderha boet till dess förvaltare som valts vid första borgenärssammanträdet har tillträtt (43 §). Vid detta sammanträde väljer borgenärerna förvaltare i stället för den av konkursdomaren utsedde (45 §). Som kompetenskrav gäller att förvaltare skall äga sådan insikt och erfarenhet som med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet erfordras för behörigt handhavande av förvaltningen (42 §).

Har gäldenären idkat rörelse får förvaltaren efter gäldenärens hörande låta den fortsättas för konkursboets räkning, om så kan ske enligt lag och i den mån det är nödvändigt för ändamålsenlig utredning av boet. Det samma gäller om förvaltaren sedan rörelsen nedlagts vill öppna den på nytt. I vissa fall skall borgenärerna kallas till sammanträde i ärendet. Längre tid än ett år från första borgenärssammanträdet får rörelsen fortsättas endast efter beslut av borgenärerna med viss kvalificerad majoritet. (60 §.)

Samarbetsutredningen

Samarbetsutredningen (ordförande: landshövding Per Eckerberg) tillkallades 1968 för att utreda formerna för förbättrad information och vidgat samarbete mellan företag och samhälle. Den sorterar numera under industridepartementet.

I direktiven för utredningen erinrar statsrådet Wickman om att det för att skydda viktiga medborgarintressen sedan länge har ansetts nödvändigt att samhället har insyn i och kontroll av verksamheten inom företag av skilda slag. Detta skydd, som bl. a. kan gälla de anställda i företagen, har vuxit fram gradvis och betingats framför allt av en vidgad syn på samhällets ansvar. Näringslivets fortskridande strukturomvandling innebär, påpekas det, ökade påfrestningar på många anställda. Det slås fast att produktions framsteg inte får köpas till priset av otrygghet och sysselsättningsproblem för betydande grupper på arbetsmarknaden.

En väsentlig förutsättning för det snabba ekonomiska framåtskridandet är, uttalas det, en positiv och förstående inställning från de anställdas sida till näringslivets fortlöpande omvandling. För att denna inställning skall bevaras måste sysselsättningstryggheten vidmakthållas också under den framtida strukturomvandlingen. Vidare måste löntagarna få garantier för att de avgörande besluten om näringslivets utveckling fattas i sådana former att deras rättmätiga intressen blir fullt beaktade.

I direktiven berörs därefter det varselssystem för vilket ovan redogjorts. Det framhålles att möjligheterna att använda de arbetsmarknadspolitiska medlen härigenom ytterligare förbättrats men att åtgärderna begränsas till reaktioner på beslut som redan har fattats. Angeläget är, påpekas det, att erforderliga informationer erhålls innan besluten fattas. Det är av vikt för den näringspolitiska planeringen att alla mera betydande sysselsättningsförändringar som övervägs blir kända i god tid. Bl. a. med hänsyn härtill skall utredningen söka få till stånd en sådan samordning av de olika medel som samhället förfogar över att näringslivets strukturomvandling kan genomföras med all hänsyn såväl till de anställdas trygghet som till effektiviteten.

Samarbetsformer säges i första hand böra etableras med avseende på de ekonomiskt mest betydelsefulla företagen. Det framhålles att olika lösningar för att ernå större öppenhet och vidgad samverkan mellan näringsliv och samhälle kan tänkas, däribland representation för det allmänna i företagens styrelser. Vidare berörs gällande ordning för ekonomisk upplysning från olika slag av företag.

Utredningens arbete beräknas bli slutfört våren 1970.

Utskottet

Strukturomvandlingen inom näringslivet tar sig bl. a. uttryck i ett stort antal företagsnedläggningar. Dessa ingår ibland i en frivillig omställningsprocess men är andra gånger ett resultat av tvingande omständigheter. Vilketdera som än är fallet kan verkningarna bli ytterst kännbara både för de anställda i företagen och för de berörda kommunerna.

Hithörande problem är väl kända och har i skilda sammanhang upp-

märksammats av statsmakterna. En av de åtgärder som vidtagits är att en kommitté, samarbetsutredningen, fått i uppdrag att mot bakgrund av strukturomvandlingen föreslå former för förbättrad information och vidgat samarbete mellan företag och samhälle. I utredningens direktiv nämns vissa tänkbara åtgärder för att minska de problem som strukturomvandlingen medför. I övrigt säges utredningen fritt böra pröva olika uppslag från de utgångspunkter som angivits för dess arbete.

Syftet med motionerna I: 383 och II: 427 är att ytterligare utvidga registret av åtgärder som kan tillgripas för att förebygga företagsnedläggelser och därmed förknippade sysselsättningsinskränkningar. Motionärerna betonar önskemålet om insyn för de anställda och samhället i företagens planer och dispositioner. Deras konkreta förslag gäller såväl en mera allmän kontroll över företagens skötsel och organisation som ökade möjligheter till tvångsingripanden i krissituationer. Dessa förslag önskar motionärerna få pröva av samarbetsutredningen.

Då motionärernas avsikt sålunda är att tillföra ett pågående utredningsarbete idéer finner utskottet inte skäl att för sin del ingå på en närmare granskning av de olika förslagen. Utskottet inskränker sig till att notera att dessa synes intressanta och att det skulle kunna vara av betydelse att få deras för- och nackdelar närmare belysta och deras genomförbarhet utredd. Utskottet är medvetet om att samarbetsutredningen nu befinner sig i slutfasen av sitt arbete och vill därför inte förorda något formligt uppdrag till utredningen i anslutning till motionerna. Det är för övrigt inte uteslutet att utredningen redan uppmärksammat de alternativ som motionärerna velat anvisa. Utskottet vill emellertid uttala förhoppningen att Kungl. Maj:t kan låta de i motionerna I: 383 och II: 427 framförda uppslagen övervägas antingen genom samarbetsutredningens försorg eller i samband med den fortsatta prövningen av de förslag som utredningen lägger fram.

Motionerna I: 824 och II: 962 tar upp ett mera begränsat problem inom samma område som det ovan berörda. Vad som här föreslås är en utredning om möjligheter för staten att under en övergångstid överta driften av företag som hotas med nedläggning till följd av konkurs. Uppslaget ligger i linje med dem som framförts i de förut nämnda motionerna, och vad utskottet uttalat med avseende på dessa har giltighet även i detta fall.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av

a) motionerna I: 383 och II: 427 samt

b) motionerna I: 824 och II: 962

beslutar att som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 19 mars 1970

På bankoutskottets vägnar:

NILS STÄHLE

Närvarande:

från första kammaren: herrar Åke Larsson (s), Palm (s), Åkerlund (m), Nils Theodor Larsson (cp), Strandberg (m)*, Larfors (s)*, Stadling (s) och Annerås (fp);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m)*, Hagnell (s)*, Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Rask (s), Haglund (s), Stridsman (cp)* och Hyltander (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.